

Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

– en handbok för länsstyrelsens handläggning

VERSIONSHISTORIK

<i>Version</i>	<i>Datum</i>	<i>Anmärkning</i>
0	2005-01-24	Anslaget 28:26 Bidrag till kulturmiljövård – kulturmiljövårdsanslaget – en handbok för länsstyrelsernas handläggning. Riksantikvarieämbetet 24 januari 2005.
1.0	2007-07-02	Anslaget 28:25 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Ny titel. Form, disposition och språk har setts över och redigerats. Innehållet är förändrat framför allt när det gäller de delar som berörs av övergången till handläggningssystemet Källa. Därutöver mindre justeringar och förtydliganden.
1.1	2009-02-27	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Ny titel. Värdet av eget arbete reviderat med konsumentprisindex på sid. 21.
1.2	2009-03-30	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Listan på sid. 18 över användningsområden som kmv-medel inte kan nyttjas till har setts över för att överensstämna med årets fördelningsbeslut.
1.3	2009-05-27	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Beteckningen 28:25 har ersatts av den aktuella beteckningen 7:2 i dokumentet. Bilaga 1 - Datumet för länsstyrelsens information om anslagets förbrukning ändrat till 1 juni i enlighet med fördelningsbeslutet.
1.4	2009-10-07	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Ny skrivning på sid. 15 stycke 7.3 beträffande hur ersättningar vid byggnadsminnesförklaringar ska hanteras. Mening på sid. 16 borttagen då kmv-anslaget inte längre får nyttjas för att ta fram en strategi för anslagets nyttjande. Ny skrivning på sid. 24 stycke 9.7 beträffande särskilda skäl till forskottsutbetalning.
1.5	2010-05-07	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Ett större antal uppdateringar har utförts. Samtliga förändrade avsnitt är markerade med gult. Kapitel 13 om arkeologi har tillkommit.
1.6	2011-02-22	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Uppdatering har skett med anledning av den nya bidragsförordningen. Samliga förändrade avsnitt är markerade med gult.

1.7	2011-06-20	Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård – en handbok för länsstyrelsens handläggning. Stycket om flyttade byggnader på sid. 30 har reviderats.
-----	------------	--

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
1.1	Syftet med handboken.....	7
2	Kulturmiljövårdens övergripande mål	7
3	Lagar och förordningar	8
4	Handläggningssystemet Källa.....	8
5	Grundläggande förutsättningar och begrepp.....	9
5.1	Ramanslag, anslagssparande och anslagskredit	9
5.2	Bemyndigande.....	9
5.3	Ramar för beslut och utbetalning	10
5.4	Hantering av bemyndigande, anslagssparande och anslagskredit .	11
6	Gränsdragning mellan bidragsbeslut och avtal	12
7	RAÅ:s beslut om kulturmiljövårdsanslaget	13
7.1	Delegation till länsstyrelserna	13
7.2	Omfördelning	15
7.3	Övriga beslut	16
8	Länsstyrelsens underlag inför RAÅ:s beslut.....	16
8.1	Långsiktig strategi.....	16
8.2	Årligt underlag	17
9	Länsstyrelsens handläggning av kulturmiljövårdsanslaget.....	17
9.1	Övergripande om anslaget användning och hantering	17
9.2	Beslutsunderlag	19
9.3	Beslut	20
9.4	Villkor i beslut	20
9.5	Förfarande vid utbetalning	21
9.6	Egna arbetsinsatser och hantering av moms	22
9.7	Projekt som inte genomförs som planerat.....	25
9.8	Samråd med RAÅ	26
10	Samfinansiering.....	27
10.1	Samfinansiering allmänt.....	26
10.2	Begränsningar avseende landsbygdsutvecklingsåtgärder.....	26
11	Redovisning av anslaget användning	28
11.1	Löpande redovisning.....	28
11.2	Årlig redovisning	29
11.3	RAÅ:s prognoser.....	29
12	Byggnadsvård.....	29
12.1	Generella prioriteringar och undantag	29
12.2	Exempel på kulturhistoriskt motiverade överkostnader.....	30
13	Arkeologi.....	34

Bilagor

1. Årsplan för handläggning av kulturmiljövårdsanslaget.

1 Inledning

Denna handbok riktar sig till länsstyrelserna i deras arbete med att handlägga ansökningar om bidrag ur Anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård (kulturmiljövårdsanslaget).

Tanken är att handboken ska uppdateras regelbundet, så att den speglar aktuella förutsättningar och praxis när det gäller anslagets användning och handläggningen av ansökningar om bidrag.

Som stöd i den dagliga handläggningen är även följande dokument viktiga:

- Manual för Källa inklusive bilaga 1 Definitioner av begrepp i applikationen Källa.
- Det aktuella beslutet om att till länsstyrelserna delegera rätten att pröva frågor om bidrag till kulturmiljövård enligt anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.
- Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

1.1 Syftet med handboken

Syftet med handboken är att tydliggöra förutsättningarna för kulturmiljövårdsanslagets användning och underlätta länsstyrelsens handläggning. Handboken behandlar framför allt de administrativa rutinerna kring bidragsgivningen och är rådgivande, utom i de delar som regleras i lagar eller förordningar.

2 Kulturmiljövårdens övergripande mål

Riksdagen och regeringen har följande övergripande mål för kulturmiljövårdens verksamhet:

- ett försvarat och bevarat kulturarv,
- ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen,
- allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön samt
- nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv.

Kulturmiljövårdsanslaget är ett viktigt verktyg i arbetet för att nå de övergripande målen. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) förfogar över och fördelar anslaget till länsstyrelserna, som i sin tur fördelar det vidare i form av bidrag till olika organisationer, verksamhetsutövare och privatpersoner. Syftet med anslagets användning är att åstadkomma största möjliga effekt och nytta för kulturmiljön med avseende på ovanstående övergripande mål. RAÄ ska till regeringen redovisa vilka prestationer som utförts med finansiering ur anslaget samt göra en bedömning av vilka effekter dessa haft¹.

¹ Riksantikvarieämbetets regleringsbrev kap. 1 Verksamhetsstyrning.

3 Lagar och förordningar

Beslut om bidrag och ersättning ur kulturmiljövårdsanslaget ska fattas med tillämpning av följande lagar och förordningar:

- Lagen (1996:1059) om statsbudgeten,
- Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
- Miljöbalken (1998:808)²,
- Anslagsförordningen (1996:1189),
- Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (i det följande "bidragsförordningen"),
- Förordningen (2002:920) om bidrag till arbetslivsmuseer,
- Förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m. samt
- Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

I RAÄ:s årliga regleringsbrev anges hur stort belopp kulturmiljövårdsanslaget uppgår till, vilka insatser som medlen får användas till och de finansiella villkor som regeringen föreskriver. Vissa av de insatser som regleringsbrevet beskriver finns inte i ovanstående lagar och förordningar utan enbart i regleringsbrevet.

Regeringen bemyndigar även RAÄ att delegera till länsstyrelserna rätten att pröva frågor om bidrag till kulturmiljövård ur anslaget 7:2. Beslutet om delegation fattas som regel i januari. Det anger även hur stort belopp varje länsstyrelse får fatta beslut om samt de finansiella villkoren för anslagets användning. RAÄ:s beslut grundas på regleringsbrevet, RAÄ:s prioriteringar samt på bedömningar av länsstyrelsernas underlag och uppföljning av den verksamhet som bedrivits under tidigare år³.

4 Handläggningssystemet Källa

Handläggnings- och uppföljningssystemet Källa används för att administrera kulturmiljövårdsanslaget. Källa används för registrering av ansökningar, beslut, utbetalning och uppföljning av anslaget. Systemet innehåller bl.a. information om bidragsobjekt, bidragsmottagare, ekonomiska uppgifter m.m. Registrering av avslagsärenden är frivilligt.

Uppföljningen av anslagets användning är viktig både för länsstyrelsen och RAÄ. Syftet är att se om anslaget används på ett sätt som leder till största möjliga nytta för kulturmiljön och om det finns behov av förbättring och effektivisering. Källa är här ett viktigt verktyg för att följa upp och utvärdera vilka resultat och effekter som uppnåtts.

RAÄ använder Källa för att administrera anslaget och för uppföljning av anslagets resultat och effekter inför redovisning till regeringen och länsstyrelserna. Länsstyrelsen kan använda Källa i sin egen uppföljning och inför av-

² Miljöbalken 7 kap. § 9 om åtgärder för inrättande och skötsel av kulturresevat.

³ Se kap. 7.1.

rapportering till länsledningen. Hur man arbetar med handläggning, beslut, utbetalning och uppföljning i Källa finns beskrivet i Användarmanual för Källa:

5 Grundläggande förutsättningar och begrepp

5.1 Ramanslag, anslagssparande och anslagskredit

Kulturmiljövårdsanslaget är ett ramanslag. De anslagstekniska villkor som gäller för olika anslag regleras i lag⁴. Riksdagen anvisar anslag till regeringen, medan regeringen tilldelar anslag till myndigheterna i form av dispositionsrätter.

Vad gäller ramanslag så får en myndighet disponera:

1. ett tilldelat belopp och ett överfört anslagssparande upp till tre procent av anslaget minskat med en eventuell indragning av anslagsbelopp eller
2. ett tilldelat belopp minskat med utnyttjad anslagskredit och en eventuell indragning av anslagsbelopp.

Anslagssparande är det belopp av det årliga anslaget, som en myndighet vid budgetårets slut inte utnyttjat. Anslagssparandet får uppgå till högst 3 procent av det totala anslaget⁵. En myndighet kan, efter ett särskilt beslut av regeringen, få disponera en del av ett överfört anslagssparande som överstiger 3 procent av anslaget. Regeringen kan också fatta beslut om att en myndighet inte får ha något anslagssparande eller någon anslagskredit.

Med anslagskredit avses rätt att överskrida ett budgetårs disponibla ramanslag. Ett sådant överskridande minskar följande års anslagsbelopp. Anslagskreditens storlek framgår av RAÄ:s regleringsbrev.

5.2 Bemyndigande

Det anslag som riksdagen har anvisat ska användas under det år som anslaget avser. Beslut om bidrag kan således inte fattas för mer än ett år i taget om inte ett så kallat bemyndigande beviljats. Bemyndigande innebär ett tillstånd att bevilja medel till framtida utgifter, som ska täckas med anslag som ännu inte tilldelats. Det är riksdagen som beslutar om bemyndigande⁶ och det gäller endast juridiskt bindande åtaganden, t.ex. offentliggjorda bidragsbeslut och avtal om leverans av varor och tjänster.

⁴ Lagen (1996:1059) om statsbudgeten och Anslagsförordningen (1996:1189).

⁵ Anslagsförordningen (1996:1189).

⁶ Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform 9 kap. § 10.

Regeringen ger i budgetpropositionen förslag till riksdagen om bemyndigandets storlek under budgetåret. Storleken på bemyndigandet anges sedan i regleringsbrevet till respektive myndighet.

En statlig myndighet kan göra åtaganden på uppdrag av en annan myndighet som tilldelats bemyndigande. I sådana fall måste det säkerställas att de åtaganden som görs på uppdrag ligger inom ramen för bemyndigandet. Den myndighet som tilldelats bemyndigandet måste kunna redovisa att angivna ramar har hållits. För denna redovisning krävs att nödvändiga uppgifter utbyts mellan den myndighet som tilldelats bemyndigandet och den som gjort åtaganden på uppdrag.

Ett bemyndigande innebär i detta sammanhang att länsstyrelsen, på uppdrag av RAÄ, har rätt att besluta om bidrag ur kulturmiljövårdsanslaget, som ska betalas ut under kommande budgetår och som kommer att belasta anslag som ännu inte tilldelats. Åtaganden gjorda mot bemyndigandet ska avräknas mot anslaget för det år bidraget ska betalas ut. Länsstyrelserna måste också lämna uppgifter till RAÄ om hur bemyndigandet har utnyttjats, så att RAÄ i sin tur kan redovisa detta till regeringen.

5.3 Ramar för beslut och utbetalning

En ram är det maximala belopp som länsstyrelsen får betala ut eller fatta beslut om under ett budgetår. Nedan ges kortfattade förklaringar av de två huvudtyperna *anslagsram* och *beslutsram*. Fördjupade förklaringar av de olika ramar som kan förekomma finns i manualen till Källa⁷.

Anslagsramen är det totala belopp som länsstyrelsen får betala ut under det aktuella budgetåret. Beloppet ska täcka utgifter för beslut fattade mot:

- det aktuella årets ramar för beslut och utbetalning,
- tidigare års bemyndiganderamar och som ska betalas ut under det aktuella året.

Länsstyrelsen tilldelas en anslagsram av Riksantikvarieämbetet i beslutet om delegation som fattas i januari⁸.

Det finns olika beslutsramar. Ett exempel är beslutsramen på årets bemyndigande (*bemyndiganderamen*). Det är det belopp som länsstyrelsen får fatta beslut om mot ännu ej tilldelade anslag under de tre kommande budgetåren. Det är alltså ett framtida åtagande som länsstyrelsen får göra på uppdrag av RAÄ. Övriga beslutsramar kan variera något beroende på aktuellt regleringsbrev och RAÄ:s prioriteringar. Gällande beslutsramar framgår av RAÄ:s beslut om delegation⁹.

⁷ Användarmanual för Källa, inklusive bilaga 1 Definitioner för begrepp i applikationen Källa.

⁸ Se kap. 7.1.

⁹ Se kap. 7.1.

5.4 Hantering av bemyndigande, anslagssparande och anslagskredit

I RAÄ:s beslut om att till länsstyrelserna delegera rätten att pröva frågor om bidrag till kulturmiljövård ur anslaget 7:2¹⁰ framgår hur stor bemyndiganderamen är.

När länsstyrelsen fattar beslut med stöd av ett bemyndigande ska medlen noteras på ett sätt som säkerställer god intern kontroll. Det ska vara möjligt att verifiera åtagandet mot aktuellt års bemyndiganderam, med avseende på ändamål och belopp. Detta görs i länsstyrelsens beslut och genom registrering i Källa.

Beslut mot aktuellt års bemyndiganderam ska fattas senast den 31/12. Utbetalningen belastar sedan anslagsramen för det år då utbetalning sker.

Inför RAÄ:s beslut om delegation¹¹ ska Länsstyrelsen tillhandahålla ett underlag som redovisar utestående åtaganden. Utifrån detta underlag gör RAÄ en beräkning av hur mycket bemyndigandemedel som länsstyrelsen kan tilldelas för nya beslut under nästkommande budgetår¹².

RAÄ:s målsättning är att hela kulturmiljövårdsanslaget ska utnyttjas under budgetåret. Möjligheten till anslagssparande som medges i anslagsförordningen bör därför inte utnyttjas. RAÄ ansvarar i samverkan med länsstyrelsen för att målsättningen uppfylls. Länsstyrelsen bör använda hela sin anslagsram. Om anslagsramen inte kommer att nyttjas måste länsstyrelsen meddela detta till RAÄ¹³. Länsstyrelsen får dock inte begära utbetalning av större belopp än vad RAÄ har angivit i anslagsramen.

5.4.1 Exempel på hantering av bemyndigandet

Följande exempel utgår från begreppsförklaringen i kapitel 5.3 och illustreras i figur 1.

År 1. RAÄ får en bemyndiganderam på 100 mnkr. Medlen fördelas till länsstyrelserna som fattar beslut för 100 mnkr. 65 mnkr ska utbetalas år 2 och 35 mnkr år 3.

År 2. RAÄ får en fortsatt bemyndiganderam på 100 mnkr. Utestående beslut för kommande år får uppgå till högst 100 mnkr. Genom att 65 mnkr som beslutades år 1 betalas ut under år 2 frigörs lika mycket för beslut för kommande år. Länsstyrelserna kan därför besluta om utbetalning av 45 mnkr för år 3 och 20 mnkr för år 4. Tillsammans med beslutet år 1 om utbetalning av 35 mnkr år tre uppgår den totala summan för utestående beslut till 100 mnkr.

¹⁰ Se kap. 7.1.

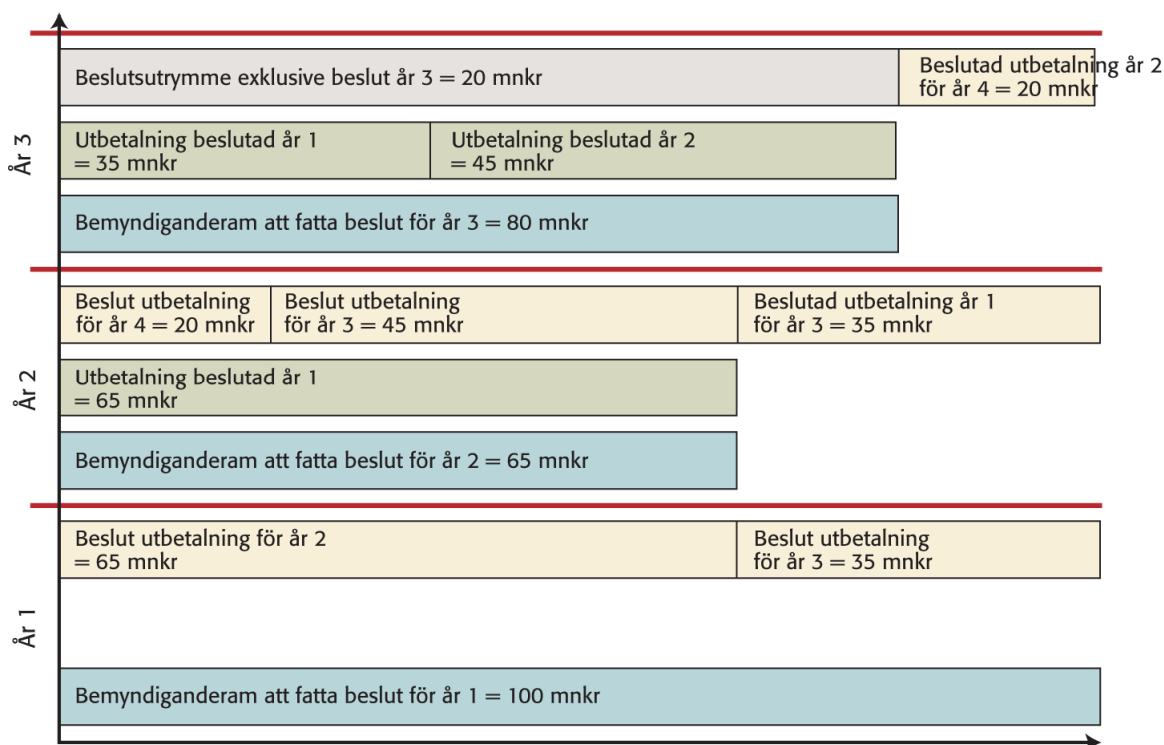
¹¹ Se kap. 7.1.

¹² Se exempel i kap. 5.4.1.

¹³ Se kap. 7.2.

Utbetalningen av de 65 mnkr som beslutades år 1 innebär också att beslutsutrymmet på anslagsramen år 2 minskar med motsvarande belopp¹⁴.

År 3. RAÄ får åter en bemyndiganderam på 100 mnkr. Under året utbetalas 35 mnkr som beslutades år 1 och 45 mnkr som beslutades år 2. Därigenom frigörs 80 mnkr att fatta nya bemyndigandebeslut för kommande år. 20 mnkr är bundna genom beslut år 2 om utbetalning år fyra.

Figur 1. Exempel på hantering av bemyndigandet. Exemplet förutsätter att RAÄ enligt regleringsbrev får en bemyndiganderam om 100 mnkr/år.

6 Gränsdragning mellan bidragsbeslut och avtal

Det är viktigt att skilja mellan de avtal som myndigheten kan sluta med företag eller enskilda och de bidragsbeslut som myndigheten fattar som ett led i sin myndighetsutövning. Ibland kan det uppstå problem med gränsdragningen mellan de olika företeelserna.

Vad som kännetecknar ett avtal i motsats till ett bidragsbeslut är bland annat följande:

- avtal kännetecknas av parternas frivilliga och ömsesidiga bundenhet,
- avtalet innebär ofta någon slags uppdragsförhållande mellan myndigheten och den enskilde,
- avtalet innehåller ett krav på motprestation från avtalsparten,

¹⁴ Se kap. 5.3.

- avtal mellan myndighet och enskild reglerar verksamhetsområden där myndigheten normalt inte ägnar sig åt myndighetsutövning.

Exempel: länsstyrelsen sluter avtal med städfirman Klockrent om att firman ska städa länsstyrelsens lokaler. Både länsstyrelsen och Klockrent ingår avtalet frivilligt och båda blir bundna av det. Klockrent ska städa lokalerna som motprestation mot att länsstyrelsen betalar det i avtalet överenskomna arvoden. Länsstyrelsen ägnar sig inte åt myndighetsutövning på stadsområdet utan uppträder som enskild part.

Beslut om beviljande av bidrag är en del av myndighetens myndighetsutövning. Det finns ingen legaldefinition av myndighetsutövning, men en vanlig definition är att den är *en i en i lag eller annan författning grundad rätt för en myndighet att fatta beslut som får rättsliga konsekvenser för den enskilde*.

Kännetecknande för myndighetsutövning är bland annat att:

- beslutet fattas ensidigt av myndigheten, och samtycke från den enskilde är ingen förutsättning för att han eller hon ska bli bunden av beslutet,
- beslutet inte får innefatta något direkt krav på motprestation från den enskilde, men däremot kan beslutet vara villkorat.

Exempel: länsstyrelsen beslutar att bevilja en enskild person bidrag för materialkostnader och egen arbetsinsats för att restaurera en byggnad inom den egna fastigheten. Beslutet fattas ensidigt och med stöd i lag eller annan författning. Bidragsbeslut faller inom ramen för det område där myndigheten utövar sin myndighetsutövning. Ett villkor för beslutet kan vara t.ex. att fastighetsägaren vid renoveringen ska använda sig av vissa material eller metoder. Men länsstyrelsen kan inte kräva en motprestation av den enskilde, t.ex. att han eller hon i utbyte mot bidraget städar länsstyrelsens kontor en gång i veckan.

I de fall anslagsmedel ska användas i ett avtalsförhållande måste lagen om offentlig upphandling¹⁵ (LOU) beaktas. Om medlens utbetalning är förenad med krav på motprestationer i form av utförande av åtgärder, leveranser eller underlag för myndighetens räkning är det sannolikt att det rör sig om ett avtalsförhållande som innebär att LOU ska följas. Aktuell information om LOU finns tillgänglig på Konkurrensverkets hemsida¹⁶.

7 RAÄ:s beslut om kulturmiljövårdsanslaget

7.1 Delegation till länsstyrelserna

I januari varje år beslutar RAÄ om att till länsstyrelserna delegera rätten att fatta beslut om bidrag ur kulturmiljövårdsanslaget. Beslutet kallas i dagligt tal fördelningsbeslutet och förutsätter att riksdagen har ställt anslagsmedel till förfogande.

¹⁵ Lagen (2007:1091) om offentlig upphandling.

¹⁶ www.kkv.se

RAÄ:s fördelningsbeslut grundas på riksdagens och regeringens prioriteringar samt de prioriteringar som RAÄ gör på grundval av dessa. Viktigt för beslutet är också bedömningar av länsstyrelsernas underlag och uppföljning av den verksamhet som bedrivits för anslagsmedel under tidigare år.

Riksantikvarieämbetet har vid fördelningen bl.a. tagit hänsyn till om länsstyrelsernas bidragsgivning åstadkommer största möjliga effekt och nytta för kulturmiljön och bidrar till att uppfylla kulturmiljöområdets vidgade verksamhetsmål enligt kulturarvspropositionen (prop. 1998/99:114). Riksantikvarieämbetet har tagit hänsyn till

- om en långsiktig strategisk ansats finns för kmv-anslagets användning,
- hur länsstyrelserna arbetar i samverkan med olika aktörer och hur möjligheten till samfinansiering nyttjas,
- förändringen mellan ansökta medel och utbetalade medel föregående år och
- om insatserna är väl motiverade, realistiska, tydligt beskrivna i text och tabeller och om fördelningen mellan åtgärderna är rimlig.

Hänsyn har också tagits till tidigare års användning av medlen, förbrukning av tilldelade medel och den ekonomiska hanteringen av kmv-anslaget i övrigt samt att kmv-medlen används i enlighet med Riksantikvarieämbetets regleringsbrev, bidragsförordningen och Riksantikvarieämbetets handbok.

Utgångspunkten vid fördelningen är tidigare års anslagsramar.

Dessa fördelningsgrunder är för närvarande föremål för översyn och en ny modell kommer att användas kommande år. Riksantikvarieämbetet har för år 2011 fördelat medel till länsstyrelserna i huvudsak procentuellt utifrån ett genomsnitt av de senaste 5 årens fördelningar. Denna beräkning grundar sig på januaribeslutens fördelningar till fria ramen samt ramen för utbetalning av tidigare års bemyndigandebeslut.

Medel har fördelats till extraordinära kostnader enligt följande kriterier:

- insatser uppgående till minst 2 miljoner kronor för enskilt objekt/projekt,
- oväntat/har inte kunnat planeras och delas upp i hanterliga etapper,
- akut/nödvändigt för objektets fortlevnad och
- ej pågående arbete som man redan berett utrymme för.

Vid fördelningen av medel till kunskapsunderlag enligt 9 § bidragsförordningen har följande projekt prioriterats:

- fortsättning av påbörjade projekt,
- medfinansierade projekt för kommunal samhällsplanering,
- länsgemensamma projekt,
- Skog & Historia med beaktande av Skogsstyrelsens medfinansiering,

- äldre arkeologiska rapporter, etapp 1,
- fornminnesinventering i resterande områden,
- norrländska kyrkstäder.

Resterande medel till kunskapsunderlag har i huvudsak fördelats procentuellt utifrån ansökt summa gällande de för 9 § bidragsförordningen relevanta projekten.

RAÄ för en kontinuerlig dialog med länsstyrelserna om anslaget användning för att öka möjligheten till ett effektivt nyttjande av anslaget och för att förbättra uppföljningen av anslaget resultat och effekter. Dialogen äger bland annat rum vid uppföljningsmöten och fördjupade dialoger om anslaget användning. Bedömningen av hur verksamheten fungerat tidigare år grundar sig på dessa möten, på skriftliga redovisningar av anslaget användning samt uppgifter från handläggningssystemet Källa.¹⁷

7.2 Omfördelning

Vid halvårsskiftet fattar RAÄ beslut om omfördelning av medel för innevarande budgetår som inte har utnyttjats. Ytterligare omfördelning kan ske under året om behov uppstår. Beslutet om omfördelning grundar sig på de uppgifter om beslut som länsstyrelserna har fört in i Källa och andra redovisningar som RAÄ har begärt i särskild ordning.

Medel som RAÄ fördelat till specifika insatser i ett län, till exempel arkeologiska åtgärder vid bostadsbyggande, kan inte omfördelas av länsstyrelsen. Sådana medel kan endast omfördelas av RAÄ, vilket också framgår av RAÄ:s fördelningsbeslut¹⁸. Länsstyrelsen bör kontinuerligt informera RAÄ om avvikelser från tilldelad anslagsram. Detta är en förutsättning för att omfördelning av anslaget ska kunna göras så tidigt som möjligt under året.

¹⁷ Se kap. 4.

¹⁸ Se kap. 7.1

7.3 Övriga beslut

Vissa typer av beslut om bidrag och ersättning delegeras inte till länsstyrelserna utan beslutas direkt av RAÄ. Det är bland annat beslut om:

- ersättning vid arkeologiska undersökningar¹⁹,
- ersättning vid fyndinlösen²⁰,
- bidrag till kostnader för att ta till vara fornfynd²¹,
- runvård samt
- bidrag till arbetslivsmuseer²².

Vid beslut som kan medföra ersättningsskyldighet, t.ex. byggnadsminnesförklaringar samt vid bildande av kulturresevat, ska länsstyrelsen samråda med RAÄ innan något beslut som kan få ersättningskonsekvenser fattas.²³²⁴

8 Länsstyrelsens underlag inför RAÄ:s beslut

8.1 Långsiktig strategi

För att kulturmiljövårdsanslaget ska utnyttjas så effektivt som möjligt är det nödvändigt att länsstyrelsen upprättar en långsiktig strategi för anslaget användning. Strategin bör visa hur anslaget användning kopplar till kulturmiljövårdens övergripande mål och målet för kulturmiljövårdsanslaget²⁵. Den bör omfatta en tidsperiod på minst tre år och uppdateras regelbundet.

Vilken omfattning strategin bör ha beror på vilka strategiska underlag i övrigt som finns i länet och hur länsstyrelsens behov ser ut. Strategin är ett regionalt underlag för prioriteringar och ett strategiskt underlag i länsstyrelsens årliga begäran till RAÄ om anslagsmedel. Strategin kan också användas som underlag för diskussion om angelägna länsövergripande satsningar liksom för RAÄ:s analyser av ekonomiska behov till kulturmiljövård. Strategin för anslaget kan utgöra en viktig grund för deltagande och samfinansiering inom länens tillväxt- och landsbygdsprogram och för miljömålsarbetet.

Strategin för kulturmiljövårdsanslaget ska alltså ses som ett komplement till de övriga strategier som finns för kulturmiljöarbetet i länet. Den bör redovisa insatsområden och vilka åtgärder i form av vård, information, kommunikation och kunskapsfördjupningar som är prioriterade inom dessa områden. Byggnadsminnen, kulturresevat och världsarv bör särredovisas.

¹⁹ Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. 2 kap. §14.

²⁰ Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. 2 kap. §16.

²¹ Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. 2 kap. §13, första stycket.

²² Förordningen (2002:920) om bidrag till arbetslivsmuseer.

²³ Förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.

²⁴ Lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. 3 kap. §10, samt förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. § 26.

²⁵ Se t.ex. RAÄ:s regleringsbrev.

Det totala medelsbehovet per insatsområde bör uppskattas. Likaså hur stor del av finansieringen som beräknas utgöras av kulturmiljövårdsanslaget samt vilka andra möjliga finansieringskällor som finns²⁶.

Målsättningar, förväntade resultat och effekter av anslagets användning bör redovisas. Likaså hur länsstyrelsen avser att samverka med olika aktörer, däribland de regionala museerna. Länsövergripande insatser kan också inkluderas i redovisningen.

En metod som kan vara ett bra stöd i arbetet med att utforma strategin är Logical Framework Approach (LFA). Den är ett instrument för målstyrd planering, analys, bedömning, uppföljning och utvärdering av projekt och program som används av bland annat SIDA i olika biståndsprojekt. En grundtanke i LFA-metoden är att arbetet ska inriktas mot vad man vill uppnå och förändra (helhet) i stället för vad man vill göra (delar). Metoden ger även struktur och stöd i dialogen mellan olika intressenter i ett projekt.

Mer att läsa om LFA-metoden finns att hämta på SIDA:s hemsida (www.sida.se) under publikationer.

8.2 Årligt underlag

Länsstyrelsen ska årligen lämna underlag för RAÄ:s fördelningsbeslut²⁷ för nästkommande år. En begäran om underlag sänds till länsstyrelsen i oktober.

Underlaget ska inför år 2011 innehålla uppgifter om följande behov:

- Arkeologi vid bostadsbyggade
- Intrångsersättningar för byggnadsminnen samt kulturresevat
- Konservering
- Medel för utbetalning av föregående års bemyndigandebeslut
- Bemyndiganderam 2011
- Eventuella behov av medel till extraordinära kostnader

För närvarande pågår en översyn av länsstyrelsernas underlag för RAÄ:s fördelningsbeslut.

9 Länsstyrelsens handläggning av kulturmiljövårdsanslaget

9.1 Övergripande om anslagets användning och hantering

När RAÄ fattar beslut om delegation i januari bör länsstyrelsen ha så många färdigberedda ärenden att beslut om bidrag kan fattas under perioden februari - april om huvuddelen av de tilldelade medlen. Samtidigt bör länsstyrelsen

²⁶ Se kap. 10.

²⁷ Se kap. 7.1.

löpande bereda ärenden som rör projekt med kortare tid för genomförande, och som kan beslutas senare under året.

Ett bidragsbeslut är inte en ekonomisk händelse som ska bokföras²⁸. Det ska dock kunna verifieras med ett expedierat beslut om bidrag, som i huvudsak uppfyller samma krav som en verifikation till en ekonomisk händelse²⁹.

Länsstyrelsens beslut om bidrag mot aktuellt års anslagsram och bidragsmottagarens rekvisition av medel ska ske under samma budgetår. För bidrag till projekt som löper under flera år ska bemyndiganderamen användas för den del av projektet som inte utbetalas under innevarande budgetår. Projekt som beviljas bidrag enbart mot bemyndiganderamen ska genomföras under de närmast kommande tre åren. Inom denna tid ska även bidragsmottagaren rekvirera beslutade bidragsmedel enligt uppgjord utbetalningsplan.

Såväl kulturminneslagen som miljöbalken kan i vissa situationer ge en part rätt till ersättning. Det kan till exempel gälla intrångsersättningar för kulturresevat eller ersättning vid byggnadsminnesförklaringar³⁰. För det fall avtal om sådan ersättning träffats eller domstol fastställt ersättning, så är staten skyldig att betala ut dessa belopp.

I de fall RAÄ inte behåller medel för sådana ändamål, enligt länsstyrelsens årliga underlag, måste denna typ av ersättningar rymmas inom ramen för länsstyrelsens tilldelade besluts- och bemyndiganderam. Sådana ersättningar ska prioriteras före bidrag enligt bidragsförordningen, eftersom bidrag endast lämnas i mån av tillgång på medel³¹.

Det föreligger ingen rättighet för den som ansöker om bidrag att erhålla detta. Bidrag prövas i varje enskilt fall mot bakgrund av gällande regler, angelägenhetsgrad och tillgång på bidragsmedel.

Länsstyrelsen får inte använda medel ur kulturmiljövårdsanslaget för annat än vad som framgår av RAÄ:s årliga regleringsbrev och fördelningsbeslut³². Länsstyrelsen får inte utan regeringens tillstånd använda medel ur anslaget för ordinarie verksamhet eller administrativa ändamål (myndighetsuppgifter). Det är inte heller tillåtet att göra schabloniserade avdrag för att täcka kostnader för den allmänna handläggningen av anslaget, till exempel kostnader för handläggande personal och för besiktningssresor i samband med prövning av ärenden.

Länsstyrelsen får heller inte använda medel ur anslaget för att finansiera:

- uppföljning och utvärdering,
- kulturmiljöövervakning,

²⁸ Förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring § 5.

²⁹ Förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring § 14.

³⁰ Se kap. 3 och 7.3.

³¹ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 1.

³² Se kap. 7.1.

- FoU-insatser,
- utställningsverksamhet av generell karaktär som inte är kopplad till kulturmiljöer som kan få medel från kmv-anslaget,
- teknikutveckling av webbsidor,
- åtgärder som kan erhålla kyrkoantikvarisk ersättning,
- bidrag till statlig myndighet i egenskap av fastighetsförvaltare

Medel inom den särskilda ramen ”kunskapsunderlag 9 §” får nyttjas till att ta fram regionala och kommunala kunskapsunderlag i enlighet med vad som föreskrivs i 9 § bidragsförordningen³³. Medel som inte åtgår till detta ändamål ska återlämnas till Riksantikvarieämbetet för omfördelning och får inte nyttjas till andra ändamål.

Medel till kunskapsunderlag enligt 8 § bidragsförordningen, till exempel utredningar och dokumentation av enskilda kulturmiljöer inför vårdinsatser, får länsstyrelserna finansiera inom sin fria ram.

Länsstyrelsen bör i övrigt beakta anslagets användning i förhållande till länsstyrelsens myndighetsuppgifter och tillämpa Lagen om offentlig upphandling³⁴ i de fall kulturmiljövårdsanslagets användning inte avser ett bidragsbeslut³⁵.

Om det uppkommer jäv för samtliga berörda tjänstemän vid en länsstyrelse ska ansökan om medel med nödvändigt underlag överlämnas till RAÅ för beslut.

9.2 Beslutsunderlag

Innan ett beslut fattas i ett ärende ska länsstyrelsen ha tillräckligt beslutsunderlag. Vad som är tillräckligt beslutsunderlag avgörs i det enskilda fallet.

Länsstyrelsen kan kräva att sökanden gör förtydliganden eller kompletteringar i ansökan. Det kan t.ex. gälla alternativa kostnadsförslag för de åtgärder som länsstyrelsen finner lämpliga eller att tidplan specificeras om detta saknas i den ursprungliga ansökan. I handläggningssystemet Källa finns mallar för begäran om komplettering av ansökan³⁶.

Då ansökan om bidrag inkommer från annan part än fastighetsägaren ska den sökande bifoga en fullmakt, som visar att denne har rätt att företräda fastighetsägaren. Då en förening ansöker om bidrag ska utdrag ur protokoll som styrker undertecknares firmateckningsrätt bifogas.

Om projektets genomförande är beroende av tillstånd eller andra ekonomiska bidrag bör beslut om detta vara fattat, eller positivt förhandsbesked lämnat,

³³ Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

³⁴ Lagen (1992:1528) om offentlig upphandling.

³⁵ Se kap. 6.

³⁶ Se kap. 4.

innan länsstyrelsen fattar beslut om att bevilja bidrag ur kulturmiljö-
vårdsanslaget. Ställer medfinansiärer liknande krav är det dock nödvändigt att
vara flexibel så att länsstyrelsen och medfinansiären inte blockerar varandras
beslut.

9.3 Beslut

Av länsstyrelsens beslut ska, utöver en redogörelse av ärendet, framgå:

- med vilket stöd i bidragsförordningen³⁷ och RAÄ:s fördelningsbe-
slut³⁸ som beslutet har fattats,
- det beslutade beloppet,
- hur många procent bidraget utgör av de kulturhistoriska kostnaderna,
- vilket budgetår beloppet ska utbetalas samt senaste rekvisitionsdatum,
- till vilka åtgärder medlen får användas,
- vilka villkor som är förenade med beslutet³⁹,
- att beslutet inte får överklagas⁴⁰,
- Vilken åtgärdstyp/typer ärendet avser.⁴¹

Mallar för beslut (bifall alternativt avslag) finns i Källa.

Projekt som sträcker sig över mer än ett kalenderår bör alltid etappindelas.

Länsstyrelsen ska till RAÄ skicka kopior på beslut i ärenden, där bidragsbe-
loppet uppgår till mer än 200 tkr eller där beslutet innebär att länsstyrelsen
fördelar pengar till sig själv⁴².

9.4 Villkor i beslut

För att länsstyrelsen ska kunna ställa krav på de insatser som görs med bidrag
ur kulturmiljö-
vårdsanslaget fordras att kraven uttryckligen angivits som vill-
kor i beslut om beviljande. För att ett villkor ska vara meningsfullt krävs att
det är tydligt formulerat, så att mottagaren vet vad han eller hon har att rätta
sig efter. Kravet på tydlighet är särskilt viktigt om det senare blir fråga om att
upphäva ett beslut.

Länsstyrelsen kan enligt 16 § bidragsförordningen ställa villkor om bidragets
användning, antikvarisk medverkan, dokumentation, besiktning och annan
redovisning samt bevarande och tillgängliggörande.

Länsstyrelsen kan ställa villkor om

- vilka tider som ska gälla för projektet, t.ex. påbörjande, avstämnings-
tidpunkter,

³⁷ Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

³⁸ Se kap. 7.1.

³⁹ Se kap. 9.4.

⁴⁰ Förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer
23 §.

⁴¹ Se Användarmanual för Källa version 1.3.

⁴² Ytterligare information om detta kan finnas i det aktuella fördelningsbeslutet.

- slutförande samt sista rekvisitionsdatum,
- att en viss åtgärd bör utföras före eller efter en viss tidpunkt på året,
- att utfästelser i ansökan om medfinansiering från andra parter ska vara uppfyllda innan bidrag betalas ut,
- former för redovisning av bidragets användning när bidraget rekvideras,
- vilken kompetens, vilka material och vilka metoder som ska användas vid den åtgärd för vilken bidrag beviljats,
- antikvarisk medverkan under utförande av åtgärderna samt slutbesiktning,
- dokumentation, former för arkivering, eventuell övrig redovisning samt vilket format redovisningen ska ha (t.ex. pdf-format),
- att RAÄ och länsstyrelsen ska ha rätt att göra redovisningen t.ex. den antikvariska rapporten tillgänglig för allmänheten inom ramen för de respektive myndigheternas verksamhet.

Det bör också tydligt framgå av bidragsbeslutet att länsstyrelsen kan vägra att betala ut beviljat bidrag respektive återkräva utbetalat bidrag om sådana omständigheter som anges i 19 respektive 20 § bidragsförordningen föreligger⁴³.

I samband med bidrag till byggnadsvård rekommenderar Riksantikvarieämbetet att frivilliga överenskommelser träffas med bidragsmottagaren om att byggnaden, åtminstone vid något tillfälle i samband med att åtgärderna genomförs, tillgängliggörs för allmänheten. Detta för att de statliga medel som privatpersoner åtnjuter i form bidrag ska komma fler till del och bidra till allas förståelse och delaktighet. Då denna form av motprestation inte kan villkoras vid bidragsgivning får den istället läggas in som en övrig upplysning i beslutet i de fall en frivillig överenskommelse slutits.

I de fall ett särskilt bidrag beviljats fastighetsägaren för att genomföra informationsverksamhet i samband med byggnadsvårdsåtgärden kan detta givetvis omfattas av villkor.

9.5 Förfarande vid utbetalning

RAÄ ombesörjer länsstyrelsens utbetalningar av beslutade bidrag. Förfarandet vid utbetalning ska motsvara det som normalt gäller för vidimering och attestering vid fakturahantering.

Vid utbetalning från anslaget ska beaktas att:

- det finns olika typer av behörigheter i handläggningssystemet Källa⁴⁴,
- utbetalningen bör göras av den som normalt skulle ha attesterat utbetalning mot faktura vid en vanlig betalning via ekonomisystemet,
- den person som senast registrerat utbetalningsuppgifter i ett ärende får inte också attestera utbetalningen.

⁴³ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

⁴⁴ Användarmanual till Källa version 1.3 kap 2.2.

Riksantikvarieämbetet har två utbetalningsdagar i veckan (måndag och torsdag), då fakturor går till post och bank för betalning till leverantör. För att betalning ska hinna komma med i nästkommande utbetalning måste utbetalningsfilen skickas till RAÄ senast onsdag eller fredag förmiddag.

9.6 Egna arbetsinsatser och hantering av moms

När det gäller ersättning för sökandens eller bidragsmottagarens egna arbetsinsatser och hanteringen av moms finns tre väsentliga frågor, nämligen om sökanden/bidragsmottagaren:

1. har F-skattsedel eller A-skattsedel,
2. bedriver momspliktig verksamhet och är momsregistrerad,
3. har rätt att dra av moms för den åtgärd som bidraget avser.

De tre frågorna hänger inte alltid ihop. Vissa verksamheter är inte momspliktiga, t.ex. bostadsuthyrning och viss utbildningsverksamhet.

9.6.1 Egna arbetsinsatser

Sökandens och/eller bidragsmottagarens egna arbetsinsatser är bidragsberättigade. Det är vanligt att sökandens arbetsinsats utgör en del av dennes egen insats och att bidraget används till exempelvis materialkostnader.

I de fall där sökanden har den kompetens som krävs kan bidrag lämnas för dennes egen arbetsinsats istället för att en entreprenör anlitas. Om bidragsmottagaren har F-skattsedel svarar denne själv för sociala avgifter. Om bidragsmottagaren inte har F-skattsedel är det utbetalaren av bidraget som svarar för de sociala avgifterna. RAÄ tar inte på sig arbetsgivaransvaret utan respektive länsstyrelse får svara för det, inklusive lönekostnad, källskatt och sociala avgifter, och sedan rekvirera medlen från RAÄ via Källa.

Värdet av det egna arbetet kan till exempel beräknas med utgångspunkt i samma norm som gäller för ide

llt arbete i projekt som finansieras genom EU:s strukturfonder (för närvarande 176 kr/tim – rev. 110207 med KPI).

I många fall, särskilt inom kulturlandskapsvård och fornvård, görs insatser på länsstyrelsens initiativ. De regleras då genom avtal med markägaren eller brukaren. I sådana fall handlar det inte om bidragsgivning⁴⁵. Ovan angivna beräkningsgrund för timkostnaden kan användas.

9.6.2 Hantering av moms

Hanteringen av moms regleras i lag⁴⁶. En bidragsmottagare som bedriver momspliktig verksamhet, och har rätt att dra av moms för åtgärder som bidraget avser, ska inte belasta bidraget med moms utan dra av denna på sin ordi-

⁴⁵ Se kap. 6.

⁴⁶ Mervärdesskattelag (1994:200)

narie verksamhet. Principen är alltså att bidraget endast ska täcka bidragsmottagarens faktiska kostnader för köpta varor eller tjänster inklusive moms.

Om bidragsmottagaren däremot inte har avdragsrätt för moms ingår ersättning för moms i bidraget. Moms får alltså i sådana fall belasta 7:2-anslaget.

Om länsstyrelsen på eget initiativ köper en tjänst, där syftet är samhällsnyttigt men förbättringen formellt inte tillfaller staten utan ägaren ska momsen rekvideras av länsstyrelsen enligt egna rutiner. Momsen belastar alltså inte anslaget. Exempel på åtgärder när detta kan komma ifråga är vård av fornlämningar, kulturlandskap och antikvarisk medverkan.

Länsstyrelsen är den part som ingår avtal, köper varor och tjänster och betalar priset för detta inklusive moms. Länsstyrelsen rekviderar sedan medel för att täcka kostnaderna från RAÄ (exklusive moms). Rekvisitionen görs via Källa. Momsen rekvideras separat enligt länsstyrelsens egna rutiner. Rätt till avdrag för ingående moms måste styrkas med en faktura⁴⁷. Det är bara den som fakturan är utställd på som kan rekquirera ingående moms, i det här fallet länsstyrelsen. RAÄ kan inte rekquirera ingående moms, eftersom RAÄ enbart verkställer utbetalningen till mottagaren på länsstyrelsens begäran.

9.6.3 Typfall

Här följer exempel på vad som gäller i vissa typfall.

Typfall 1

På länsstyrelsens initiativ sluts avtal med en markägare för vård av fornlämning eller skötsel av kulturlandskap. I avtalet framgår vad som ska utföras, hur mycket tid som ska läggas ned (vid ersättning baserad på timtaxa) samt kostnadsersättning.

I detta typfall ska moms och sociala avgifter hanteras på olika sätt beroende på om markägaren:

1. är privatperson,
2. innehar F-skattsedel,
3. är momsregistrerad.

Om markägaren är privatperson och inte har F-skattsedel och det enligt avtalet utgår ersättning för arbete måste länsstyrelsen betala källskatt och sociala avgifter samt skicka kontrolluppgift. Hela beloppet rekvideras sedan från RAÄ till länsstyrelsen.

Om markägaren har F-skattsedel svarar han/hon själv för skatt och sociala avgifter. RAÄ betalar ut ersättningen direkt till mottagaren.

Om markägaren är momsregistrerad och utför arbetet inom denna verksamhet innehåller fakturan också moms. Länsstyrelsen betalar fakturan och rekviderar

⁴⁷ Fakturans utformning styrs av Skatteverkets regler.

fakturabeloppet exklusive moms från RAÄ. Länsstyrelsen rekviderar sedan den ingående moms enligt egna rutiner.

Typfall 2

På länsstyrelsens initiativ sluts avtal med kommunen för vård av fornlämning eller skötsel av kulturlandskap. Vården sker inom ramen för kommunens arbetsmarknadsverksamhet. I avtalet framgår vad som ska utföras, hur mycket tid som ska läggas ned samt kostnadsersättning. Ersättning gäller omkostnader i samband med vården, materialkostnader och bidrag till lön för arbetsledare.

I detta typfall gäller följande för moms och sociala avgifter. Avtalet med kommunen måste reglera om den ersättning som utgår för arbetet är med eller utan moms. Om kommunen debiterar moms betalar länsstyrelsen ersättning för arbetet inklusive moms. Medel för att täcka ersättning för arbetet exkl. moms rekvideras sedan från RAÄ. Medel för att täcka utlägg för moms rekvideras enligt länsstyrelsens egna rutiner. Kommunen ansvarar för sociala avgifter för de personer som anställts för att utföra arbetet.

Typfall 3

En fastighetsägare får bidrag till materialkostnader och egen arbetsinsats för att restaurera en byggnad inom den egna fastigheten.

I detta typfall ska moms och sociala avgifter hanteras på olika sätt beroende på om fastighetsägaren:

1. är privatperson,
2. innehar F-skattsedel,
3. är momsregistrerad och har rätt att dra av moms för de åtgärder bidraget avser.

Om fastighetsägaren är privatperson har han eller hon rätt att få ersättning för moms på materialkostnader. Kostnaden belastar anslaget. Länsstyrelsen betalar fastighetsägarens egna arbetsinsatser, inklusive källskatt och sociala avgifter, som sedan rekvideras från RAÄ. Länsstyrelsen skickar även kontrolluppgift.

Om fastighetsägaren har F-skattsedel och får dra av moms för de åtgärder bidraget avser svarar denne själv för moms och sociala avgifter. RAÄ kan betala ut bidraget direkt till mottagaren.

Typfall 4

Länsstyrelsen eller länsmuseet får bidrag för genomförande av en kulturhistorisk utredning. Bidraget används till att täcka lön och omkostnader för en person som anställts för att genomföra utredningen.

I detta typfall gäller följande för moms och sociala avgifter. Länsstyrelsen eller länsmuseet betalar källskatt och sociala avgifter samt skickar kon-

trolluppgift. Länsstyrelsen rekviderar hela beloppet från RAÄ som gör utbetalningen till länsstyrelsen eller länsmuseet. Moms är inte aktuellt om personen är anställd.

9.7 Projekt som inte genomförs som planerat

Huvudregeln är att utbetalning av bidragsmedel ska ske i efterskott. Det framgår av 17 § första stycket i bidragsförordningen. Om ett projekt blir försenat så att slutlig utbetalning inte kan ske under året kan länsstyrelsen betala ut det belopp som förbrukats av projektet fram till rekvisitionsdatum. Storleken på det utbetalda beloppet ska framgå av bidragsmottagarens rekvisition. Därefter kan projektet hanteras enligt något av nedanstående alternativ:

Alternativ 1

För resterande del av projektet kan länsstyrelsen fatta ett nytt beslut mot myndiganderamen eller när nya medel tilldelats kommande budgetår.

Alternativ 2

Länsstyrelsen kan också välja att inte ge fortsatt stöd till projektet. Detta förutsätter dock att tidplan och sista rekvisitionsdatum har varit tydligt uttryckta villkor i beslutet om bidrag. Här ska också tydligt ha angivits att ett bidragsbeslut förfaller automatiskt senaste rekvisitionsdatum, om inte rekvisitionen då har inkommit till länsstyrelsen.

Alternativ 3

När det gäller den del av bidragsbeloppet som inte förbrukats av projektet kan denna betalas ut i förskott om det finns skäl till det vilket framgår av 17 § andra stycket i bidragsförordningen. En förutsättning för att en sådan utbetalning ska kunna ske är att det finns en projektplan/tidplan av vilken framgår att det funnits en realistisk ambition att genomföra projektet inom den utsatta tiden. Ett skäl till att betala ut bidraget i förskott kan vara att projektet blivit försenat av skäl som ligger utanför bidragstagarens (eller länsstyrelsens) kontroll, till exempel att för projektet nödvändig kompetens inte funnits att tillgå. Observera att skälet ska ligga på bidragstagarens sida och inte hos t.ex. länsstyrelsen. Andra situationer där en förskottsutbetalning kan vara motiverad är när för projektet nödvändiga beslut ännu inte fattats av annan myndighet eller av EU i projekt där medfinansieringsintyg utfärdats. Ytterligare skäl till förskottsutbetalning kan vara att projektet annars inte kan sättas igång på grund av att sökanden saknar likvida medel.

Förskottsutbetalningar ska som huvudregel göras till länsstyrelsens konto i avvaktan på att projektet färdigställs. I vissa speciella fall kan det även vara motiverat att göra en utbetalning direkt till bidragstagaren. Ett exempel på en situation där det senare kan vara lämpligt är när projektet inte kan startas utan att bidragsmedel tillförs, antingen för att det saknas likvida medel eller för att utbetalningen är en förutsättning för att rekvirera andra medel, t.ex. från EU. En sammanställning över årets förskottsutbetalningar ska sändas till RAÄ senast 15 december.

Länsstyrelsen bör ha beredskap för att hantera försenade projekt så att de medel som beslutats för projektet kan omfördelas till andra projekt där utbetalning kan ske före budgetårets slut. Om en sådan omfördelning inte kan göras inom länet ska länsstyrelsen omgående meddela RAÄ. RAÄ kan då omfördela dem till annat län. Så ska också alltid ske när RAÄ har fördelat medel till ett särskilt ändamål som inte förbrukas enligt plan.

Oavsett vilket av de ovanstående alternativen som har valts så förutsätter en effektiv bidragsgivning att länsstyrelsen har en god projektuppföljning och att rimliga avstämningstidpunkter anges som villkor i besluten.

Länsstyrelsen ska meddela RAÄ senast den 1 juni om överblivna medel, så att dessa kan tas med i det beslut om omfördelning som RAÄ fattar vid halvårsskiftet. I undantagsfall kan meddelande lämnas senare, dock allra senast den 1 oktober.

9.8 Samråd med RAÄ

Länsstyrelsen ska samråda med RAÄ inför beslut om kulturminnen som kan medföra ersättningskyldighet eller på annat sätt är av större vikt⁴⁸. Detta gäller även innan åtgärder vidtas för att skydda, vårda eller undersöka en fast fornlämning⁴⁹.

Länsstyrelsen ska också samråda med RAÄ innan beslut fattas om områdeskydd, om beslutet kan leda till ersättning, inlösen eller annan ekonomisk förpliktelse för staten⁵⁰. Detta innebär att länsstyrelsen ska samråda med RAÄ inför bildande av kulturresevat. Samråd ska inledas i ett så tidigt skede av processen som möjligt för att RAÄ ska ha möjlighet att lämna synpunkter och eventuellt reservera de medel som behövs. En samrådshandling ska upprättas som innehåller en beskrivning av det blivande resevatets värden och avgränsning, en uppskattning av kostnader och finansiering samt eventuella särskilda frågeställningar. Länsstyrelsen bör även samråda med RAÄ inför omfattande åtgärder i befintliga kulturresevat⁵¹.

⁴⁸ Förordning (1988:1188) om kulturminnen m.m. § 1.

⁴⁹ Förordning (1988:1188) om kulturminnen m.m. § 6 med hänvisning till Lag (1988:950) om kulturminnen m.m. 2 kap. §§ 7-8.

⁵⁰ Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. § 26.

⁵¹ Kulturresevat - en handbok för bildande, förvaltning och utveckling av kulturresevat enligt 7 kapitlet 9 § Miljöbalken. Senaste version av handboken kan laddas ned från RAÄ:s hemsida – www.raa.se.

10 Samfinansiering

10.1 Samfinansiering allmänt

Kulturarvet tillmäts en allt större betydelse som resurs för lokal och regional utveckling. Länsstyrelsen bör därför verka för att stödja eller driva projekt där kulturmiljövårdens bidragsmedel kan användas tillsammans med ekonomiska medel från annat håll.

Det kan vara till exempel vara:

- EG:s strukturfonder och andra EU-program,
- andra centrala myndigheter,
- kommuner,
- andra typer av länsstyrelseanslag,
- arbetsförmedlingen,
- näringslivet samt
- ideella föreningar.

RAÄ:s regleringsbrev medger också att bidrag kan beviljas för insatser inom ramen för länens och regionernas regionala tillväxtprogram (RTP) och regionala utvecklingsprogram (RUP). Det går att teckna treåriga⁵² åtaganden för projekt inom ramen för dessa program - förutsatt att medel finns tillgängliga inom länsstyrelsens bemyndiganderam. Alternativt kan besluts- eller avsiktsförklaringar villkoras med att medel ställs till länsstyrelsens förfogande. En rekommendation är dock att i första hand använda sig av bemyndiganden⁵³ för sådana fleråriga projekt.

En bred och effektiv samfinansiering av kulturmiljövårdsanslaget ökar dess nytta. Samtidigt kan ömsesidiga fördelar uppnås. Kulturmiljö- eller kulturarvsprojekten bidrar inte bara till att bevara och utveckla kulturmiljön. De stärker också lokal och regional utveckling genom sitt positiva mervärde.

10.2 Begränsningar avseende landsbygdsutvecklingsåtgärder

KMV-bidrag får inte avse åtgärder för vilka ersättning har lämnats enligt 2 kap. förordningen (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder.⁵⁴ Enligt 2 kapitlet i ovan nämnda förordning (2007:481) lämnas:

- Kompensationsbidrag
- Miljöersättningar
- Miljöinvesteringar

⁵² Årets tilldelade medel plus bemyndigande.

⁵³ Se kap. 5.2 och 5.3.

⁵⁴ Enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, 14 §, andra stycket.

Dessa stöd kan till exempel gälla skötsel av betesmarker och slåtterängar, skötsel av fäbod-, alvar- och skogsbeten, skötsel av våtmarker, natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet, natur- och kulturmiljöer i renskötselområdet, anläggning och restaurering av överloppsbyggnader, trädgårdsgårdar, stenmurar, alléer och bevarandevärda eller svårbrukade åkermarker.

Miljöersättningar utgår enligt 5-åriga åtaganden, där mottagaren åtar sig att till exempel sköta samtliga landskapselement inom åtagandeenheten. De landskapselement som ingår i åtagandet finns specificerade i beslutet. Ersättning för miljöinvesteringar ges i samband med restaurering och liknande av överloppsbyggnader och vissa landskapselement.

KMV-medel får inte ges för några åtgärder som samtidigt får stöd enligt 2.kap förordningen (2007:481) om landsbygdsutvecklingsåtgärder. Det är dock möjligt att genom välformulerade beslut stödja insatser på objekt som samtidigt får ersättning ur landsbygdsprogrammet, om ersättningsen/bidragen avser olika och klart separata åtgärder. Det är alltså i teorin möjligt att en renovering av t.ex. en ängslada sker genom att landsbygdsprogrammet lämnar ersättning för grundarbeten och KMV-medel utgår för takarbeten. Om anslaget används på detta sätt är det av *yttersta vikt* att besluten är så formulerade och villkorade att det inte råder något tvivel om att de olika ersättningarna eller bidragen stödjer separata insatser på respektive objekt. Detta dels för att följa författningarna, och *dels för att undvika att mottagaren blir återbetalningsskyldig* vid revision.

Riksantikvarieämbetet anser att länsstyrelsen i hanteringen av de olika bidragen bör samverka både på en konkret ärendenivå, för att kvalitetssäkra bidragsgivningen, och på en övergripande nivå, så att de olika stödformerna kan samverka på ett sätt som leder till största möjliga nytta för de rurala kulturmiljöerna.

11 Redovisning av anslagets användning

11.1 Löpande redovisning

Registrering i handläggningssystemet Källa⁵⁵ ska göras löpande och utan fördröjning. För varje skede i handläggningsprocessen finns vissa obligatoriska uppgifter, som måste registreras för att ärendet ska kunna behandlas vidare. Följande skeden har obligatoriska uppgifter:

- nytt ärende registreras,
- beslut om bifall eller avslag,
- utbetalning samt
- ärendets avslutande.

⁵⁵ Se kap. 4.

Vilka de obligatoriska uppgifterna är i varje skede framgår av manualen till Källa⁵⁶. Även om bara vissa uppgifter är obligatoriska i Källa är det naturligtvis angeläget att registreringen av uppgifter är så komplett som möjligt. Hela systemet för uppföljning av och prognoser om anslagets användning bygger på att rätt uppgifter är registrerade för varje skede.

11.2 Årlig redovisning

Länsstyrelsen ska enligt RAÄ:s begäran redovisa hur årets medel har använts, vilka prioriteringar som gjorts och vilka effekter som uppnåtts. Redovisningen används som underlag för RAÄ:s årsredovisning. Länsstyrelsens redovisning behöver inte innehålla uppgifter som RAÄ kan hämta från Källa. Senast den 31 december ska samtliga uppgifter som är obligatoriska att registrera i Källa vara ifyllda. Efter detta datum får inga förändringar göras av aktuellt års uppgifter.

11.3 RAÄ:s prognoser

RAÄ ska till regeringen lämna utgiftsprognoser för kulturmiljövårdsanslaget under det pågående budgetåret. Detta ska för närvarande göras tre gånger per år. Inför varje prognos hämtar RAÄ uppgifter från Källa. Därutöver kan RAÄ begära in ytterligare uppgifter av länsstyrelsen om det behövs för prognoserna. Vilka dessa ytterligare uppgifter är beror av aktuellt regleringsbrev och RAÄ:s delegationsbeslut⁵⁷.

12 Byggnadsvård

12.1 Generella prioriteringar och undantag

Enligt bidragsförordningen kan bidrag lämnas till kulturhistoriskt motiverade kostnader vid vård av:

- Byggnadsminnen
- Bebyggelse i kulturresevat
- Bebyggelse som är av riksintresse för kulturmiljövården

Bebyggelse kan utgöras av bebyggelsemiljöer, byggnader och andra anläggningar.

Bidrag får även lämnas till vård av andra värdefulla kulturmiljöer som har särskild betydelse för förståelsen av historiska sammanhang eller som har särskild lokal eller regional betydelse.

Bidrag får bara lämnas om det kan antas att miljöns kulturhistoriska värden kommer att bevaras för framtiden. Vid bidragsgivningen ska även beaktas om miljön och dess kulturhistoriska värden är eller kommer att bli tillgängliga för allmänheten.

⁵⁶ Användarmanual till Källa, kap. 2.7.

⁵⁷ Se kap. 7.1.

Fastighetsägarens egen insats samt möjlighet att långsiktigt upprätthålla en ändamålsenlig förvaltning av de kulturhistoriska värdena ska även beaktas vid bidragsgivningen.

Då den nya förordningen inte föreskriver hur många procent som maximalt får lämnas i bidrag utav de kulturhistoriskt motiverade kostnaderna är det nu länsstyrelsens uppgift att bedöma hur stort bidrag som kan lämnas i varje enskilt ärende.

I RAÄ:s fördelningsbeslut⁵⁸ kan även andra prioriteringar anges, till exempel att hotad bebyggelse eller bebyggelse som pekats ut i länets kulturmiljöprofil är prioriterad. Precisering av prioriteringsgrunder bör ske på regional nivå utifrån de regionala strategierna för anslaget användning.

I länsstyrelsens prioriteringar inför bidragsgivningen bör en sammanvägd bedömning göras av alla de faktorer som påverkar ett objekts/miljös kulturhistoriska värde. Nedmontering och flytt av en byggnad av museala skäl kan t.ex. innebära att den på ett avgörande sätt förlorar en del av sitt kulturhistoriska värde, eftersom det ofta ligger ett värde i att en byggnad ligger just på den plats där den en gång uppfördes. För att en flyttad byggnad ska komma i fråga vid bidragsgivning krävs därför att andra värdekriterier väger desto tyngre. En flyttad byggnad som är skyddad enligt KML,⁵⁹ eller äger ett så stort kulturhistoriskt värde att den kan komma att skyddas enligt denna lag, kan givetvis komma i fråga för bidragsgivning. Vissa typer av byggnader, till exempel härbren och lador, har också varit avsedda att kunna flyttas, och förmedlar därigenom kunskaper om äldre tiders brukningsmetoder.

I enlighet med 14 § i bidragsförordningen får bidrag inte utgå

- till åtgärder som kan erhålla kyrkoantikvarisk ersättning,
- till sådana specifika åtgärder för vilka ersättning enligt 2 kap. förordningen (2007:481) om stöd för landsbyggdutvecklingsåtgärder har utgått,
- till en statlig myndighet i egenskap av fastighetsförvaltare⁶⁰.

⁵⁸ Se kap. 7.1.

⁵⁹ Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

⁶⁰ Däremot kan länsstyrelsen utföra vård på fornlämning som ligger på en fastighet som staten (utom Statens Fastighetsverk eller Riksantikvarieämbetet) förvaltar. Det beror på att det, medan det finns krav på en fastighetsägare att vårda de byggnader som finns på fastigheten, inte finns något krav på att en fastighetsägare ska vårda en fornlämning som finns på hans eller hennes fastighet.

12.2 Exempel på kulturhistoriskt motiverade kostnader

Nedan ges några konkreta exempel på vad som kan räknas som kulturhistoriskt motiverade kostnader. Exempelen bygger på RAÄ:s och länsstyrelsernas erfarenheter och den praxis som utvecklats genom åren. Exempelsamlingen är övergripande men inte heltäckande. Länsstyrelsen bör prioritera och förtydliga utifrån regionala förutsättningar och behov.

12.2.1 Överloppsbebyggelse

Överloppsbebyggelse är i detta sammanhang byggnader och anläggningar som förlorat sin funktion och saknar användning. Vård och underhåll av överloppsbebyggelse innebär i många fall en ekonomisk belastning för ägarna och kan därför hänföras till kulturhistoriska kostnader.

Exempel på överloppsbebyggelse är ekonomibygnader inom lantbruket som inte längre fyller någon funktion på grund av nedläggning eller ändrad inriktning av driften. Hit hör äldre ladugårdar, logar, vagnslider, härbren, väder- och vattenkvarnar, sågar, smedjor samt andra byggnader och anläggningar som står kvar som minnen från äldre tiders lantbruk. I äldre bruks- och industrimiljöer finns hyttor, hammarsmedjor och fabriksbyggnader, som i dag saknar användning.

Förutom vården av själva byggnaden ingår även vård och underhåll av maskiner och andra tillbehör i överkostnaden. Även bostadshus kan ingå i kostnaden, om de är oanvända och en del av en kulturhistoriskt värdefull gårdsmiljö. Det kan till exempel vara fallet i regioner som präglas av agrar bebyggelse med två eller flera bostadshus på samma gård eller i slotts- och herrgårdsmiljöer. Samhällets förändring skapar ständigt nya överloppsbyggnader. Samtidigt är dessa byggnader viktiga för förståelsen av samhällshistorien. I detta sammanhang är det naturligt att betrakta huvuddelen av kostnaderna för överloppsbyggnader som en kulturhistorisk kostnad, eftersom det ofta är fråga om att bebyggelsen över huvud taget ska få möjlighet att finnas kvar.

12.2.2 Överstora ytor

Äldre tiders byggnader ter sig inte sällan överväldigande stora i förhållande till de behov som finns i dagens samhälle. Det kan till exempel vara bostadshus som bara nyttjas till en ringa del. Sådana bostadshus är rikt representerade både i allmoge- och högreståndsmiljöer.

Det kan också röra sig om stora ekonomibygnader med tusentals kvadratmeter takyta. Sådana byggnader, med överstora ytor, utgör en speciell kategori av överloppsbyggnader.

Ett resonemang om kulturhistoriska kostnader för denna kategori kan föras på följande sätt. Taket till en byggnad måste i sin helhet vara helt och tätt. Om taket tillhör en byggnad med överstora ytor, så innebär underhållet ofta bety-

dande ekonomiska insatser. Om dessutom takbeklädnaden är av speciellt material som kräver särskilda hantverkskunskaper ökar kostnaderna än mer. Ägarens behov av byggnaden inskränker sig kanske till en mindre del. För att taket ska kunna underhållas på ett sätt som bibehåller det kulturhistoriska värdet, är det rimligt att betrakta större delen av kostnaden för underhållet som en kulturhistorisk kostnad.

12.2.3 Byggnadsdelar och byggnadsdetaljer som saknar funktion

Vård av byggnadsdelar och byggnadsdetaljer som saknar funktion för byggnadens nyttjande, men som är värdefulla från kulturmiljösynpunkt, kan betraktas som kulturhistoriskt motiverade kostnader. Det kan till exempel vara torn, skorstenar, snickarglädje, verandor, blindfönster, balustrader, trappor, bakugnar, paneler och skulptural utsmyckning.

12.2.4 Antikvariskt felaktiga material

Det är inte ovanligt att från antikvarisk synpunkt felaktiga material har använts i samband med arbeten på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det kan t.ex. gälla olika slag av plastfärger eller en olämpligt sammansatt puts, vilka kan förorsaka skada på underliggande material.

Om antikvariskt felaktiga material har förorsakat eller riskerar att förorsaka skada på byggnader av *stort kulturhistoriskt värde* bör materialet ersättas med något som är mera lämpligt. Sådana arbetsinsatser innebär ofta stora kostnader. Det är rimligt att delar av dessa kostnader betraktas som kulturhistoriskt motiverade kostnader.

12.2.5 Antikvariskt felaktiga metoder

Ibland behandlas byggnader och anläggningar med metoder som inte är förenliga med det kulturhistoriska värdet. Ett modernt maskinbruk eller en modern målningsteknik kan ha använts istället för en hantverksteknik som traditionellt är typisk för en viss typ av byggnad.

Om antikvariskt felaktiga metoder har förorsakat eller riskerar att förorsaka skada på byggnader av *stort kulturhistoriskt värde* bör detta åtgärdas. Det är rimligt att delar av kostnader för att korrigera sådana misstag betraktas som kulturhistoriskt motiverade kostnader.

12.2.6 Ursprunglig teknik och särskild ytbehandling

Om krav ställs på att ursprunglig teknik ska användas eller att detaljutformningen ska överensstämma med den ursprungliga kan detta betraktas som bidragsberättigade kulturhistoriska kostnader.

Det kan till exempel vara krav på:

- understrykning av taktegel på öppen läkt,
- takplåtar med viss typ av falsning,
- särskild ytbehandling såsom kalkavfärgning,

- målning med oljefärg på takplåt där man bör vänta ett par år innan målning kan ske eller
- olika slag av dekorativt måleri.

12.2.7 Bibehållande av kulturhistoriskt värdefulla byggnadsdelar

Om man vid upprustning kräver att skadade byggnadsdelar repareras i stället för att bytas ut kan detta räknas som kulturhistoriskt motiverade kostnader. Detta dock under förutsättning att reparation är ett dyrare alternativ än att byta ut byggnadsdelarna.

Byggnadsdelar som kan vara av betydelse för det kulturhistoriska värdet och som det därför kan vara motiverat att reparera istället för att byta ut är till exempel grund, timmerstomme, takstol, panel, dörrblad och fönsterbågar. Ibland kan det även behövas byggnadsarkeologiska undersökningar för att ta reda på mer om byggnaden och dess olika delar, vilket kan betraktas som en kulturhistoriskt motiverad kostnad.

12.2.8 Arbetsinsatser gällande kakelugnar

Frågan om kakelugnar och vilka kostnader för sådana som kan anses vara kulturhistoriskt motiverade kostnader har diskuterats genom åren.

Enligt den praxis som utvecklats är underhåll och reparationer av kakelugnar, som sattes upp i samband med att huset byggdes, bidragsberättigande. Det kan till exempel röra sig om omsättning eller andra genomgripande insatser. Motivet för detta är att ugnen utgör en betydelsefull del av byggnaden, som berättar något om förhållandena när den uppfördes.

Det är däremot mera tveksamt om det kan räknas som en kulturhistorisk kostnad att ersätta en originalkakelugn, som vid någon tidpunkt har blivit utrivnen. Frågan bör avvägas i varje enskilt fall.

12.2.9 Inköp av speciella maskiner eller verktyg

Under en restaureringsprocess behövs ibland specialbeställningar från tillverkare eller specialister av t.ex. snickeridetaljer med speciell utformning. Det kan då visa sig att leverantören behöver köpa in speciella verktyg eller maskiner för att kunna tillverka detaljerna enligt specifikation. Det är då rimligt att betrakta inköp av specialverktyg eller dito maskiner som en kulturhistoriskt motiverad kostnad.

12.2.10 Komplicerade installationer för att minimera ingrepp

El- och vvs-installationer är normalt inte kulturhistoriskt motiverade kostnader. Ibland behöver dock sådana installationer specialanpassas, till exempel för att undvika genomborring av äldre murverk eller andra konstruktioner av betydelse för det kulturhistoriska värdet.

I sådana fall kan arbetsinsatserna bli kostnadskrävande, på grund av merarbete, större materialåtgång m.m. De extra kostnader som den anpassade installationen innebär kan då anses vara kulturhistoriskt motiverade. Detta dock under förutsättning att installationen har anpassats just för att eliminera eller minimera negativ påverkan på det kulturhistoriska värdet.

12.2.11 Installation av brandskydd

Betydande delar av den kulturhistoriskt intressanta bebyggelsen är uppförd i lättantändliga material. Det förekommer därför frågor om installation av brandskydd kan räknas som en kulturhistoriskt motiverad kostnad.

Normalt har fastighetsägaren både ett eget intresse och en skyldighet att sörja för förebyggande brandskydd, till exempel i form av brandvarnare. Detta bland annat genom de krav som ställs i lag⁶¹ och av försäkringsbolag avseende förebyggande brand- och stöldskydd.

Installation av brandskydd kan därför normalt bara räknas som en kulturhistoriskt motiverad kostnad om det rör överloppsbyggnader⁶², som är av kulturhistoriskt värde och där förebyggande brandskydd inte kan finansieras på annat sätt än genom kulturmiljövårdsanslaget.

12.2.12 Antikvarisk medverkan

Vid restaureringsarbeten är medverkan av antikvariskt sakkunniga personer av stor betydelse, både för valet av utgångspunkter och de resultat som uppnås. Det är också en förutsättning för att det lämnade bidraget ska göra största möjliga nytta för kulturmiljön. Genom bidragsgivning kan länsstyrelsen helt eller delvis svara för kostnaderna för antikvarisk medverkan och medverkan av särskilt sakkunniga i övrigt.

Som kulturhistoriskt motiverade kostnader räknas den merkostnad som uppstår vid:

- förundersökning och projekteringsarbete med antikvarisk inriktning,
- särskilda byggnadshistoriska undersökningar,
- antikvarisk dokumentation i övrigt som utförs av särskilt sakkunniga,
- arbeten som kräver medverkan av exempelvis konservator och andra särskilt sakkunniga samt
- antikvarisk medverkan och dokumentation under byggprocessen.

Avseende antikvarisk medverkan hänvisas till RAÄ:s vägledning i frågan⁶³, vilken återfinns på RAÄ:s hemsida. Vilka krav som i dessa sammanhang kan ställas på den antikvariskt sakkunnige framgår också av *Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2006:6) om certifiering av sakkunniga kontrollanter av*

⁶¹ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

⁶² Se kap. 12.2.1.

⁶³ Vägledning Antikvarisk medverkan

*kulturvärden vid ändring av byggnadsverk*⁶⁴. Boverket kan också lämna information om behöriga personer, som är certifierade som sakkunniga kontrollanter av kulturvärden.

13 Arkeologi

13.1 Bidrag och ersättningar vid arkeologiska undersökningar

Enligt bidragsförordningen⁶⁵ får bidrag lämnas till kostnader för arkeologiska undersökningar och andra åtgärder enligt 2 kap. 13 § KML. Bidrag får lämnas till arkeologisk undersökning vid bostadsbebyggelse⁶⁶, till arkeologisk undersökning vid mindre arbetsföretag och till kostnader för att ta till vara fornlämning⁶⁷.

Frågor om bidrag och ersättning prövas av länsstyrelsen efter bemyndigande av RAÄ. Länsstyrelsen äskar varje år pengar från RAÄ inom ramen för kulturmiljövårdsanslaget. Beslut om bidrag sker efter ansökan från arbetsföretaget till länsstyrelsen. Länsstyrelsen bör informera företag om möjligheterna att söka bidrag och ersättningar. För vidare information se Riksantikvarieämbetets allmänna råd, *Bidrag och ersättning vid arkeologiska undersökningar*⁶⁸.

13.1.1 Bidrag till arkeologisk undersökning vid bostadsbyggande

Bidrag till arkeologisk undersökning vid bostadsbyggande får lämnas om fornlämningen finns i en äldre stadskärna och berörs av kompletteringsbyggnad. Bidrag får endast lämnas om:

- det finns ett betydande allmänt intresse av att bebyggelsen kommer till stånd,
- det inte finns möjligheter att anpassa bebyggelsen så att en fast fornlämning inte berörs,
- andra kulturhistoriska värden inte skadas av arbetsföretaget och
- kostnaden är stor i förhållande till den totala kostnaden för arbetsföretaget.

Bidraget får inte överstiga den kostnad för särskild undersökning eller arkeologisk förundersökning som enligt 2 kap. 14 § KML skall betalas av företagen. Som sådan kostnad räknas inte kostnader för maskintid och grovarbetskraft.

⁶⁴ Se Boverkets författningssamling på www.boverket.se.

⁶⁵ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 10-13

⁶⁶ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 11-12

⁶⁷ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 13

⁶⁸ Underrättelser från RAÄ och SHMM1994:2.

Medel för detta ändamål reserveras efter äskande hos RAÄ. När en tidplan och kostnadsberäkning föreligger fördelas aktuellt belopp till länsstyrelsens huvudram, från vilken utbetalning sker. Bemyndigandebeslut kan inte fattas för denna typ av bidrag.

13.1.2 Bidrag till arkeologisk undersökning vid mindre arbetsföretag

Bidrag till arkeologisk undersökning får också lämnas om arbetsföretaget:

- föranleds av en myndighets beslut eller någon annan tvingande omständighet och
- är av begränsad omfattning och det med hänsyn till omständigheterna är skäligt att företagaren avlastas kostnaderna för de arkeologiska åtgärderna⁶⁹.

Som arbetsföretag av mindre omfattning får anses bl.a. företag som innebär mindre förändringar i nyttjandet av en byggnad, en anläggning eller ett markområde.

Bidrag får inte lämnas till ett statligt eller kommunalt organ⁷⁰.

Bidrag till arkeologiska undersökningar vid mindre arbetsföretag utbetalas från länsstyrelsens fria ram. Därmed kan även bemyndigandebeslut fattas för denna typ av bidrag.

13.1.3 Bidrag till konservering

Även om arbetsföretaget inte är av sådant slag som anges i kapitel 13.1.2 får bidrag lämnas till kostnader för att ta till vara fornyfynd enligt 2 kap. 13 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. om det finns särskilda skäl⁷¹. Bestämmelserna i 2 kap. 13 § KML innebär att företagaren ska bära kostnaden för viss fyndhantering och konservering. I den mån det uppkommer kostnadsökningar finns vissa möjligheter att genom bidrag kompensera detta. En sådan situation kan uppkomma om det vid en undersökning påträffas en oväntad stor fyndmängd eller fynd av exceptionell karaktär som kräver konservering för vilken kostnaden väsentligen överskrider undersökningsplanens kostnadsberäkning.

Medel som inte används för konserveringsbidrag enligt ovan får användas för att bekosta konservering av fynd från äldre exploateringsundersökningar. Ansökan görs i samband med länsstyrelsernas övriga äskanden av bidrag till kulturmiljövård. Av kulturmiljöanslaget får högst 4 000 000 kronor användas till bidrag för dessa konserveringsinsatser⁷².

⁶⁹ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 13

⁷⁰ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 14

⁷¹ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer § 13

⁷² Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Riksantikvarieämbetet. Villkor för anslaget 7:2

Beslut om bidrag till konservering fattas av Riksantikvarieämbetet och utbetalas efter rekvisition till den länsstyrelse som ansökt om medel.

13.1.4 Ersättningar

2 kap. 7-8 §§ KML behandlar länsstyrelsens och Riksantikvarieämbetets rätt att vidta åtgärder för att skydda och vårda en fast fornlämning, undersöka en fast fornlämning, bärga ett skeppsvrak som är en fast fornlämning samt undersöka en plats där fornyfynd påträffats. Om åtgärder enligt 2 kap. 7-8 §§ KML medför kostnad eller skada för ägare eller någon annan, skall skälig ersättning utgå av allmänna medel (för exempel på sådana situationer se *Bi-drag och ersättning vid arkeologiska undersökningar m.m.* 1994:2 s.19)⁷³.

Ersättningar av detta slag utbetalas från länsstyrelsens fria ram.

13.1.5 Länsstyrelsens egen verksamhet

Länsstyrelsen kan också åska medel inom ramen för Kulturmiljövårdsanslaget till länsstyrelsens egenverksamhet d.v.s. medel som varken är bidrag enligt bidragsförordningen eller ersättning med stöd av KML. Dessa medel kan användas till att svara för kostnaden i t.ex. följande fall:

- utredning inför ett arbetsföretag som inte avses ta ett större markområde i anspråk och som ej skall betalas av arbetsföretagaren (särskild utredning som inte omfattas av 2 kap. 11 § KML),
- besiktning av skeppsvrak,
- antikvariska åtgärder avseende sådan skada på fornlämning som inte kan relateras till någon gärningsman och som länsstyrelsen anser behöver åtgärdas, oftast benämnt ”oförutsedd arkeologisk undersökning” (2 kap. 7-8 §§ KML), samt
- antikvariska åtgärder på en plats där fornyfynd påträffats (2 kap. 8 § KML).

Kostnader för länsstyrelsens egenverksamhet utbetalas från länsstyrelsens fria ram.

⁷³ Underrättelser från RAÄ och SHMM 1994:2

Årsplan för handläggning av kulturmiljö- vårdsanslaget

Löpande under året

Länsstyrelsen registrerar uppgifter i Källa.

Länsstyrelsen bereder inkomna ansökningar och tar egna initiativ till projekt.

Länsstyrelsen ska omgående meddela RAÄ om tilldelade medel inte beräknas åtgå, så att RAÄ kan omfördela medel och på så sätt undvika ett anslags-sparande.

Januari

RAÄ beslutar i januari om fördelning av anslagsmedel till länsstyrelserna. Beslutet ger också anvisningar om hur länsstyrelserna ska redovisa anslags-medlens användning till RAÄ.

April

Länsstyrelserna bör ha fattat beslut om huvuddelen av årets anslag.

Juni/juli

Länsstyrelserna ska senast den 1 juni informera RAÄ om anslaget för aktuellt budgetår kommer att förbrukas.

RAÄ fattar beslut om omfördelning av anslagsmedel som inte har förbrukats.

September/Oktober

Regeringen presenterar budgetpropositionen.

RAÄ begär att länsstyrelserna ska:
lämna underlag för nästkommande budgetårs fördelningsbeslut,
redovisa hur anslaget för aktuellt budgetår har använts.

November

Länsstyrelserna lämnar underlag till RAÄ i mitten av november för nästkommande budgetårs fördelningsbeslut.

December

Länsstyrelserna registrerar årets utbetalningar i Källa senast den 10 december.

Regeringen fattar beslut om RAÄ:s regleringsbrev för nästkommande budgetår.

Länsstyrelserna ska senast den 31 december ha registrerat samtliga obligatoriska uppgifter i Källa.